

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

PFU-SAK NR. 028/17

KLAGER: Initiativretten ved Norsk Presseforbunds (NPs)
kst. generalsekretær Nils Øy

ADRESSE: Rådhusgata 17

PUBLIKASJON: Aftenposten

PUBLISERINGSDATO: 04.01.2016 (nett), 05.01.2016 (papir)

STOFFOMRÅDE: Helse/skole/justis

SJANGER: Nyhetsartikler

SØKERSTIKKORD: Omtale av barn

REGISTRERT: 07.02.2017: Søknad om klagefrist kan fravikes
17.02.2017: PFU vedtok at klagefrist fravikes
18.02. 2017: Klage mottatt
20.02.2017: Igangsettelse av klagen

BEHANDLET I PFU: 18.04.2017

BEHANDLINGSTID: 60 dager

KLAGEGRUPPE: Initiativretten

PFU-KONKLUSJON:

HENVISNING VVPL.: 4.8

OMTALE/ANONYM.:

MERKNADER: Følgende klagesaker omhandler samme sakskompleks og
behandles hver for seg i samme møte:
* Initiativretten mot ni medier: Aftenposten (028/17), Budstikka
(029/17), Dagbladet (030/17), Dagsavisen (031/17), NRK
(032/17), NTB (033/17), TV 2 (034A/17), Valdres (035/17) og
Verdens Gang (036/17).
* NN med flere mot TV 2 (034B/17)
* Christine Meling mot Budstikka (291/16).

SAMMENDRAG:

Aftenposten publiserte en artikkel på nett, **mandag 4. januar 20 kl. 15.10**, med tittelen:
«Bærumsordfører ber fylkesmannen og politiet vurdere nøye om jenta ble mobbet», og
ingressen:

**«Bærumsordfører Lisbeth Hammer Krog ber Fylkesmannen i Oslo og Akershus
vurdere om kommunen har gjort det de skulle i saken der 13-åringen døde.»**

I artikkelen stod det:

«Politiet opplyste på en pressekonferanse i formiddag at jenta trolig døde på grunn av avmagring, men at dødsårsaken ikke er bekreftet. Moren er siktet i saken, og vil trolig bli avhørt mandag kveld.

Etter det Aftenposten erfarer, ble jenta mobbet, og moren kjempet i årevis for at hun skulle få hjelp. Bærumsordfører Lisbeth Hammer Krog ber Fylkesmannen i Oslo og Akershus vurdere om kommunen har gjort det de skulle i saken der 13-åringen døde.

– Mobbeproblemet er et spørsmål både fylkesmannen og politiet må se nærmere på, sier ordføreren på spørsmål fra Aftenposten.

Moren sendte brev til Fylkesmannen like etter skolestart i høst og beskrev vanskelige psykososiale forhold på skolen. Det får Aftenposten bekreftet fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus.»

[...]

«Det har også kommet frem at jenta byttet barneskole, og at mistriksel kan ha vært en årsak til dette. De to barneskolene i området sogner til samme ungdomsskole, Mølladammen».

[...]

«Den 13-årige jenta har vært elev ved Gullhaug og Lesterud barneskoler og senere ved Mølladammen ungdomsskole fra skolestart og frem til høstferien 2015.»

Artikkelen var illustrert med flere bilder, blant annet et bilde av Mølladammen ungdomsskole.

Tirsdag 5. januar 2016 ble en artikkel publisert i papiravisen med stikkittelen: «Ifølge kilder nær familien skal moren ha kjempet i flere år for at datteren skulle få hjelp», tittelen: «Mener datteren (13) ble mobbet i årevis» og ingressen:

«Moren til den 13 år gamle jenta som døde på nyttårsaften, ble skrevet ut fra sykehuset og pågrepet i går. Kvinnen, som er i 40-årene, er siktet for grov omsorgssvikt med døden til følge.»

Artikkelen startet med å referere til gårsdagens pressekonferanse, der det fremkom at dødsårsaken trolig var avmagring. I artikkelen stod det videre:

«Flere kilder i familiens omgangskrets sier at de mistenker at jenta over tid har lidd av spiseforstyrrelser.»

Under mellomtittelen «Moren kjempet i årevis» stod det:

«Etter det Aftenposten erfarer ble jenta mobbet, og moren kjempet i årevis for at hun skulle få hjelp. Bærums ordfører, Lisbeth Hammer Krog, ber fylkesmannen i Oslo og Akershus vurderer om kommunen har gjort det de skulle. -

Mobbeproblemet er et spørsmål både fylkesmannen og politiet må se nøyere på, sier ordføreren på spørsmål fra Aftenposten. Moren sendte brev til Fylkesmannen like etter skolestart i høst og beskrev vanskelige psykososiale forhold på skolen. Det får Aftenposten bekreftet fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus.»

KLAGEN:

Klager er Norsk Presseforbunds (NPs) konstituerte generalsekretær, Nils Øy, som bruker sin initiativrett og klager inn ni medier, deriblant Aftenposten.

Klager mener mediene har brutt Vær Varsom-plakatens (VVPs) punkt 4.8 når det gjelder omtalen av mobbing de første dagene etter at dødsfallet ble kjent: «I alle de innklagde publikasjonene er det etter min oppfatning i større eller mindre grad unnlatt å «ta hensyn til hvilke konsekvenser medieomtalen kan få for barn(et). [...] De innklagde mediene har gjennomgående brakt kategoriske påstander om at mobbing er skjedd, uten særlig forbehold, og i flere tilfeller også slik at lyttere, seere og lesere må få det bestemte inntrykk at den påståtte mobbingen i mer eller mindre grad førte til det tragiske utfallet.»

Etter klagers mening var dekningen preget av at påstander raskt ble til fakta: «Med mange års erfaring i faget er jeg klar over at når en slik tragedie inntreffer under omstendigheter som i denne saken, der nye overraskende opplysninger kommer til i stort tempo, vil det ofte forekomme publiseringer som ikke er blitt tilstrekkelig undersøkt. Ofte bringer mediene videre hva konkurrentene melder uten nødvendige forbehold eller egne undersøkelser. I denne saken mener jeg å se at informasjon med tynt grunnlag i utgangspunktet, temmelig hurtig vokste fra den ene publikasjon til den andre, for å ende opp som nærmest kategoriske fakta.»

Klager erkjenner at det er lett å være etterpåklok, men mener likevel det er grunn til å stille spørsmål til om omtanken og hensynet til berørte barn, var tilstrekkelig fremme i bevisstheten i redaksjonene. Klager skriver: «Når påstått mobbing tas opp i mediene, for eksempel når omtalte barn i alderen seks til ti år og er fullt anonymisert, vil det som oftest være mulig for foreldre å verne barna selv overfor medieomtalen. Slik er det ikke når barna er i overgangen til ungdomstrinnet og mobbepåstandene knyttes til en dramatisk nyhet som i dagervis dominerer det nasjonale nyhetsbilde i alle medier, og som direkte identifiserer skolene. Enhver må kunne forstå hvilke belastninger dette kan få for de omtalte, uansett om påstandene er sanne eller ikke. I slike tilfeller er det bare mediene selv som har ansvar for å tenke på konsekvensene og dermed verne barna, slik VVP punkt 4.8 krever.»

Klager er klar over at spørsmålet skal vurderes for hvert enkelt medium og på grunnlag av omstendighetene på *publiseringstidspunktet*. På publiseringstidspunktet var dødsfallet til en 13-åring sakens kjerne, skriver klager og fortsetter: «Da inngår også kunnskapen om at påstandene om mobbing kunne bli knyttet direkte til det tragiske utfall i saken, slik det også ble gjort i noen av mediene. [...]. Nøkkelspørsmålet som mediene må stille seg i en slik situasjon, er om det er tilrådelig – på det aktuelle tidspunkt – å trekke fram mobbepåstander overhodet.»

Når det gjelder Aftenpostens omtale, reagerer klager på følgende setning: «Etter det Aftenposten erfarer ble jenta mobbet, og moren kjempet i årevis for at hun skulle få hjelp.», som han mener er konstaterende og ubegrunnet: «I hovedsak dreier artiklene seg om mobbing i Bærumskolene, men det fremkommer ingen ytterligere kilder for eller

dokumentasjon av den mobbing som avisen "erfarer".»
Klager merker seg at Aftenposten har presisert og endret setningen.

TILSVARSRUNDEN:

Aftenposten støtter bruken av initiativretten i denne saken, men mener Aftenposten ikke har brutt god presseskikk og at det også i denne klagesaken «må være rom for nyanser og individuell behandling av mediene, slik Øy selv skriver i klagen».

Om kunnskapen før publisering, viser Aftenposten til flere muntlig og skriftlige kilder. Mobbepåstandene var fra første stund den sentrale delen av den siktede morens rettslige forsvar, og morens opplysninger ble bekreftet av kilder nær familien, og i nærmiljøet. Videre hadde Aftenposten innsyn i og fikk bekreftet et brev moren skrev til Fylkesmannen i Oslo og Akershus høsten 2015 om vanskelig psykososiale forhold ved skolen. Avisen hadde opplysningene om at jenta hadde byttet skole, og at dette av moren var begrunnet med mobbing. Aftenposten mener det lå et berettiget informasjonsbehov til grunn for omtalen av mobbing:

«1. Mobbepåstandene var en sentral del av morens forklaring og viktigste forsvar i den politietterforskningen som ble innledet gjennom siktelsen mot henne. Både ut fra et rettssikkerhetsperspektiv og ut fra at den viktigste forventningen til pressen er at den skal bidra til å få frem all relevant informasjon, må hovedregelen være at siktedes versjon blir referert.

2. Mobbepåstandene var allerede godt kjent i nærmiljøet da vi publiserte de innklagede artiklene.

3. Det var et åpenbart og berettiget informasjonsbehov etter tragedien. I en situasjon som dette hvor informasjon og ulike versjoner allerede er et tema lokalt, er det som hovedregel riktig å omtale påstandene. En fortløpende kan føre til unødige spekulasjoner og belastning – også for barn, mens åpenhet kan føre til at relevante momenter i saken kommer raskere frem. Sosiale medier har økt, ikke svekket behovet for at pressen belyser også de mer problematiske sidene av en sak - men selvsagt på det samme etiske grunnlaget.»

Når det gjelder vurderingene som ble gjort med tanke på barna, var det - ifølge avisen - to åpenbare hensyn som sto mot hverandre: «På den ene siden sterke grunner som taler for at morens versjon blir referert som en del av saken (...), på den andre siden det særlige hensynet til barn som kunne føle skyld eller på annen måte bli rammet av omtalen.»

Ifølge Aftenposten var det mulig å balansere disse to hensynene ved å legge vekt på to punkter i VVP, punkt 4.1 (saklighet og omtanke) og 4.7 (identifiseringspunktet).

Aftenposten mener barna ikke er identifisert i deres omtale, og at artiklene er uten identifiserende elementer for andre enn et nærmiljø som allerede kjente saken. Avisen anfører videre at den var nøye med å ikke beskrive hva den påståtte mobbingen skulle ha bestått i, hvor den skulle skjedd, eller i hvilke sammenhenger, situasjoner eller grupper. Det vises også til at avisen i titler og innganger på de to artiklene (nett og papir) la vekt på å ikke

konstatere, men i stedet tydelig få frem at det handlet om påstander som nå skulle undersøkes.

Når det gjelder setningen som fremheves i klagen, skriver Aftenposten: «Siste del av setningen mener vi er uproblematisk og det ville være en forsømmelse å ikke referere dette momentet. Vi er enig i at første del av setningen, "erfarer at jenta ble mobbet", isolert sett kan leses konstatende. Den må imidlertid vurderes i sammenheng med tittel, ingress og fremstillingen i resten av artikkelen, hvor vi tar de nødvendige forbehold.» Det vises også til at setningen kommer først nede i brødteksten. Avisen mener formuleringen ikke bidro til å utvide kretsen som kjente til påstandene.

Avisen mener hovedinntrykket, både for dem som kun har lest tittelen og for de som har lest det hele, må være at påstandene skal undersøkes.

Når det gjelder hvorvidt det var tilrådelig - på det aktuelle tidspunktet - å trekke frem mobbepåstandene overhodet, skriver avisen: «Vi mener det. Som vi har redegjort for forelå det sterke hensyn som tilsier at vi skulle bringe morens versjon på en nøktern måte. I en tid hvor barn og voksne deler informasjon i realtid er det også problematisk ikke å belyse morens forklaring på dette tidspunktet. Sosiale medier har økt, ikke svekket behovet for at pressen på et så tidlig stadium som mulig også går inn i de vanskeligste sidene av slike saker. Kravet til etikken vil måtte være det samme som før.»

Oppsummert mener Aftenposten at den har hatt høy bevissthet for å unngå at Aftenpostens omtale skal føre til en ytterligere belastning for barn i en svært vanskelig situasjon: «Vi fulgte VVPs krav om særlig omtanke der barn kan bli rammet ved å fremheve at det dreide seg om påstander, ved å gi artikkelen en nøktern presentasjon og være bevisste på at vi ikke skulle bidra til å identifisere grupper eller enkeltpersoner.»

«Den spesifikke setningen kunne hatt de forbeholdene som artiklene ellers har i tittel, tekst og presentasjon. Vi mener imidlertid at setningen, gitt presentasjon og konteksten den står i, ikke innebærer et brudd på presseetikken.»

Klager er enig i at saken var av stor allmenn interesse og krevde omtale, men stiller fortsatt spørsmål til nødvendigheten av å publisere konstatende påstander om mobbing: «Etter mitt skjønn er det likevel grunn til å spørre, selv om dette var en sentral del av morens forklaring, om det på dette tidspunkt var nødvendig og berettiget å publisere så relativt konstatende påstander om mobbing i barneskolene i Bærum.»

Klager mener Aftenposten kommer nokså lettvtint og summarisk til en konklusjon. For selv om konkrete hensyn ble tatt, så forklarer ikke det, slik klager det, at avisen kan «erfare at jenta ble mobbet».

Klager etterlyser også en drøfting av muligheten for helt å unngå å omtale mobbingen på dette tidlige stadium av saken: «Jeg minner om at redaksjonen her sto overfor en situasjon der leserne skulle gis bakgrunn for et barns død, og der det mer eller mindre vises til at barns mobbing lå bak den tragiske hendelsen. Det er nettopp i slike situasjoner at journalistens og redaktørens etiske refleksjon som er uttrykt i VVP punkt 4.8 må komme frem.»

For øvrig merker klager seg at det påklagde avsnitt i nettartikkelen, om hva avisen har «erfart», nå er endret slik at det nå står «Aftenposten er kjent med påstander om at jenta ble

mobbet (..)». Klager skriver: «Dette er en formulering med et klart forbehold, i motsetning til den opprinnelige ordlyd.»

Aftenposten svarer på klagers spørsmål: «Kunne vi latt være å bringe frem det den siktede morens advokat fremførte som det bærende elementet i hennes forsvar for sin egen handlemåte? [...] Det ville i såfall innebære at vi kun bragte opplysningen om at moren var siktet for grov omsorgssvikt og unnlot å nevne mobbepåstandene. Etter vår oppfatning ville det vært høyst problematisk. Vår oppgave er å bringe frem relevante opplysninger i en sak med stor allmenn interesse som dette var og er. Dette går til kjernen i pressens rolle. Det er, etter Aftenpostens oppfatning, ikke åpenbart at det å fortie morens versjon ville innebære å ta særlig hensyn til barn. Ryktene rundt mobbepåstandene var en realitet. Det å undersøke opplysninger ville også kunne nøre opp under spekulasjoner som rammet barn. Vi vurderte, og vurderer det fortsatt slik, at en nøktern fremstilling av ulike elementer i saken er det som best sikrer offentlighetens interesse. Også når vi tar et særlig hensyn til at det er barn involvert.»

Videre skriver Aftenposten: «Kunne vi fått frem morens forsvar og likevel gjort det på en mer skånsom måte? [...] Ja, vi kunne med fordel unngått ordet «erfarer»,» skriver Aftenposten. «Sett i lys av presentasjon, plasseringen av setningen i artikkelen og de øvrige opplysningene i artikkelen, mener vi at denne ene formuleringen likevel ikke innebærer et brudd på presseetikken. Totalt sett er artikkelen i Aftenposten nøktern i formen, med få detaljer, og mobbepåstandene er ikke knyttet direkte til det tragiske utfallet av saken. (...) Dessuten bidro ikke formuleringen til å utvide kretsen som kjente til påstandene.»

Aftenposten viser til at «erfarer»- formuleringen ble rettet opp etter at avisen mottok klagen, «I dette tilfellet la vi inn et forbehold i denne ene setningen, i tråd med tittelen, inngangen og opplysningene ellers i artikkelen. Vår praksis gjelder også om disse opplysningene fremkommer i en PFU-klage og selv om dette - ubegrunnet - kan oppfattes som en innrømmelse av "skyld".»

Aftenposten mente det var berettiget og riktig å bringe inn morens forsvar, med mobbepåstandene, og avisen hevder den gjorde det den kunne for å dempe eventuelle konsekvenser for de involverte barna, og viser til VVP 4.8, 4.7 og 4.1.